

SHARQ MUTAFAKKIRLARI VA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TA'LIMOTLARDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH G'OYALARI

Saparova Umida Baxromovna

ORCID ID: [0009-0005-5709-4073](https://orcid.org/0009-0005-5709-4073), e-mail: umidasaparova7@gmail.com

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Gavhar ko'chasi 1-uy, Tashkent 100149, O'zbekiston

Annotatsiya: Mazkur maqolada sharq mutafakkirlari va zamonaviy pedagogik ta'limotlarda resurslardan oqilona foydalanish g'oyalari haqida yoritilgan. Resurslardan oqilona foydalanish masalasi Sharq mutafakkirlari tomonidan doimo boyitib kelingan. Xorazmiy, Forobiy, Ibn Sino kabi allomalar asarlarida inson hayoti va jamiyat taraqqiyotida tejamkorlik, tadbirkorlik va resurslarni boshqarishning ahamiyati haqida muhim g'oyalari ushbu maqolada o'z aksini topadi. Tejamkorlik – zamonaviy jamiyatda muhim ijtimoiy va iqtisodiy xulq-atvor sifatida qaralib, bu ko'nikmani maktab yoshidan boshlab shakllantirish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: resurslar, tejamkorlik tarbiyasi, tarbiya, o'quvchilar, ekologik madaniyat, didaktik yondashuv, ta'lim va tarbiya, mas'uliyatli iste'mol.

1. KIRISH

Hozirgi bozor iqtisodiyotiga asoslangan jamiyatda yashash insonlardan, ayniqsa yoshlardan resurslardan oqilona foydalanish, ularni boshqarish bo'yicha keng bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishni talab etadi. Shu bois bu ko'nikmalarni yoshlarga ilk bosqichdan boshlab singdirish dolzarb masalalardan biri sanaladi. Sharq mutafakkirlari asarlarida ham resurslardan unumli foydalanishga kichik yosh davridan boshlab o'rgatib borishni o'z asarlarida yoritib berganlar. Xozirgi zamonaviy pedagogik sharoitda boshlang'ich sinf o'quvchilari O'zbekiston taraqqiyot qonuniyatlari bilan tabiiy fanlar orqali tanishar ekan, ularning ongida resurslarni to'g'ri boshqarish, tejamkorlik va mas'uliyat tushunchalari shakllanadi. Texnologiya, tabiiy fan, ona tili, matematika kabi fanlarda, shuningdek, ta'lim jarayoniga kiritilgan tejamkorlik va resurslardan foydalanish asoslari orqali o'quvchilar hayotiy masalalar bilan tanishadilar. Bundan tashqari, darsdan tashqari mashg'ulotlar, o'yinlar va turli tadbirlar ham ularning ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

2. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilar resurslarni tejash, tadbirkorlikka intilish va ularni samarali boshqarish ko'nikmalarini turli fanlarni o'rganish jarayonida egallab boradilar. Masalan, tabiiy fanlarda davlatning moddiy va ma'naviy yuksalishi uchun tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish g'oyalari singdirilsa, ona tili va mehnat darslarida xalq farovonligini ta'minlashda mehnat, tejamkorlik va samarali rejalashtirishning ahamiyati o'quvchilar ongiga joylashtiriladi.

Tadqiqotchi olim X.J. Xudayqulov o'z monografik asarlarida resurslardan oqilona foydalanishni boshlang'ich ta'lim fanlari, oilaviy hamkorlik va mehnat faoliyati integratsiyasi orqali shakllantirish muhimligini ta'kidlaydi. Shuningdek, ko'pgina zamonaviy pedagoglar ham aynan mehnat faoliyatining o'quvchilar ongida resurslarni tejash va to'g'ri boshqarish tushunchalarini shakllantirishdagi o'rni haqida fikr bildiradilar.

Xususan, boshlang'ich ta'limning 4-sinfida resurslarni tejash, tadbirkorlik va ularni oqilona tasarruf etish ko'nikmalari faqat dars jarayonida emas, balki darsdan tashqari mashg'ulotlar, o'yinlar va turli tadbirlar orqali ham o'rgatilishi lozim. Mehnat tarbiyasi bilan integratsiyalashgan holda olib borilgan ta'lim o'quvchilarni amaliy faoliyatga tayyorlaydi, ularda resurslarni qadrlash, mehnatga muhabbat va mehnat ahliga hurmat hislarini shakllantiradi.

3. MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Shunday qilib, Sharq mutafakkirlari merosi hamda zamonaviy pedagogik ta'limotlarda ilgari surilgan g'oyalar birgalikda boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish uchun mustahkam ilmiy-nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Sharq mutafakkirlarining qarashlari hamda zamonaviy pedagogik ta'limotlarda resurslardan oqilona foydalanish g'oyalari muhim o'rin egallaydi. Qadimdan ota-bobolarimiz o'zlaridagi tabiiy ehtiyojlarni qondirish jarayonida tabiat qonunlariga moslashgan holda yashaganlar. Ular tabiatda yuz beradigan tabiiy ofatlar, hayvonlarning mavsumiy ko'chishi kabi to'siqlarga duch kelib, yashash uchun kurashganlar. Natijada oziq-ovqatni g'amlash, uni saqlash, kerakli joylarga olib borish, ofatlardan saqlanish vositalarini ixtiro qilish, sovuqdan himoyalaniish uchun g'or va uylar qurish, keyinchalik ularni isitish usullarini ishlab chiqish, xom oziqni pishirish zaruratidan kelib chiqib olovni kashf etish kabi muhim resurslardan foydalanish yo'llarini o'zlashtirganlar.

Ana shu tajribalar zahirida ular tadbirkorlik, tejamkorlik va resurslarni boshqarish madaniyati shakllangan. Shu bois Sharq mutafakkirlari — Xorazmiy, Forobiy, Ibn Sino kabi allomalar inson hayotini resurslardan oqilona foydalanishsiz tasavvur qilib bo'lmashligini ta'kidlab o'tganlar. Ularning asarlarida ilm, axloq, jismoniy tarbiya, estetik did, huquqiy ong, ekologik qarashlar va mehnat madaniyatini shakllantirish masalalari resurslarni oqilona boshqarish g'oyalari bilan chambarchas bog'lab yoritilgan.

Bugungi kunda ham bu qarashlar o'z dolzarbligini yo'qotgani yo'q. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda shaxsning aqliy, ma'naviy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishi resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish bilan bevosita bog'liqligi ta'kidlanadi. Yuqoridagi tushunchalarni o'quvchilar ongiga singdirish va ijtimoiy buyurtmani to'laqonli amalga oshirish nuqtai nazaridan ko'plab olimlar yoshlarni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga o'zlarining benazir hissalarini qo'shib kelmoqdalar.

Shunday qilib, Sharq mutafakkirlarining merosi va zamonaviy pedagogik ta'limotlar uyg'unligi boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish uchun mustahkam ilmiy-nazariy asos yaratadi.

4. TAHLIL VA NATIJALAR

Sharq mutafakkirlari va zamonaviy pedagogik ta'limotlarda resurslardan oqilona foydalanish g'oyalari o'quvchilarni hayotga tayyorlashning muhim omili sifatida qaraladi. O'quvchi pulning vazifasi, oila va maktab byudjeti tarkibi, tovarlar narxining shakllanishi va uning turli omillarga bog'liqligini, boylikning qanday yuzaga kelishi va manbalari nimalardan iboratligini aniq tasavvur qila olishi zarur.

Bunday bilimlarning asosiy maqsadi — boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadbirkorlik, tejamkorlik va resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shishga tayyor shaxslarni shakllantirishdir. Shu bois qadimiy meros va zamonaviy pedagogik qarashlarda resurslarni boshqarish masalasi doimiy ta'kidlanadi. Masalan, Forobiy "fazilatli jamiyat" g'oyasida moddiy va ma'naviy resurslarning oqilona taqsimlanishini muhim shart deb bilgan, Ibn Sino esa ehtiyoj va mehnat uyg'unligi orqali resurslarni to'g'ri boshqarish inson kamoloti uchun zarurligini ta'kidlagan.

Bugungi kunda bu g'oyalar boshlang'ich ta'lim mazmunida ham o'z aksini topmoqda. 1-sinf dan 4-sinf gacha o'tiladigan fanlarda resurslardan foydalanishga oid tushunchalar izchil shakllantirilib, ularni amaliy hayotiy misollar orqali yanada boyitib borish lozim. Matematika, tabiatshunoslik, texnologiya, ona tili darslarida resurslardan oqilona foydalanish, ularni tejash va qadrlashning ahamiyati bosqichma-bosqich singdiriladi.

Shu tarzda o'quvchilarda resurslarning jamiyat hayotidagi o'rni, ishlab chiqarish vositalari va mehnat qurollarining mohiyati hamda ular o'rtasidagi uzviy aloqadorlikni anglash ko'nikmalari shakllanadi. Natijada boshlang'ich sinf o'quvchilari bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarni egallab, resurslardan oqilona foydalanish madaniyatiga ega bo'ladilar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini tadbirkorlik, tejamkorlik va resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalari bilan qurollantirish zaruriyati bugungi davrning eng dolzarb masalalaridan biridir.

Chunki bugungi kun kechagi kundan farqli ravishda bozor munosabatlariga asoslangan jamiyat sharoitida kechmoqda. Demak, farzandlarimiz kelajakda ana shu sharoitda o'z o'rnini topishi uchun ularda resurslarni boshqarish madaniyati shakllanishi lozim.

Bu borada Sharq mutafakkirlari merosida ham chuqur g'oyalari ilgari surilgan. Masalan, Forobiy jamiyat taraqqiyoti uchun moddiy va ma'naviy resurslardan oqilona foydalanishni zarur shart deb bilgan, Ibn Sino esa inson faoliyatida ehtiyojlar va imkoniyatlarning uyg'unligini ta'kidlab, resurslarni tejash va ularni oqilona boshqarish inson kamoloti uchun muhimligini uqtirgan. Zamonaviy pedagogik ta'limotlar ham ana shu g'oyalarni davom ettirib, resurslardan oqilona foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqishga katta e'tibor qaratmoqda.

Ma'lumki, resurslarni boshqarish jarayoni alohida shaxslarning istak yoki xohishiga qarab shakllanmaydi. U ma'lum tarixiy davrda ishlab chiqaruvchi kuchlar rivojlanish darajasi, mavjud tizimning xususiyati va shart-sharoitga mos ravishda yuzaga keladi va amal qiladi. Shu sababli o'quvchilarga resurslardan oqilona foydalanishning ob'ektiv mohiyati, uning nazariy asoslari hamda ilmiy asoslangan bashoratlar muntazam o'rgatib borilishi lozim.

Shu tariqa, Sharq mutafakkirlari va zamonaviy pedagogik ta'limotlar tajribasini uyg'unlashtirgan holda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish jamiyat taraqqiyoti uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Resurslardan oqilona foydalanish inson faoliyatidan tashqarida, undan ajralgan holda mavjud emas, balki bevosita insonning amaliy harakatlari, kundalik faoliyati va xulq-atvori orqali shakllanadi hamda namoyon bo'ladi. Shu bois, odamlar resurslardan oqilona foydalanish tamoyillarini chuqur bilib, ularning talablarini hisobga olib faoliyat yuritishlari zarur. Masalan, vaqtni tejash, mehnat jarayonini to'g'ri tashkil etish yoki mavjud imkoniyatlarni samarali taqsimlash qoidalarini bilgan shaxs nafaqat cheklangan resurslardan unumli foydalanadi, balki o'z faoliyatini ham samarali tashkil etadi. Aksincha, bu talablarni e'tiborsiz qoldirish faoliyatda qiyinchiliklarga va resurslarning behuda isrof bo'lishiga olib keladi.

Sharq mutafakkirlari ham o'z asarlarida resurslardan oqilona foydalanish masalasiga alohida urg'u berishgan. Masalan, Forobiy inson kamoloti va jamiyat taraqqiyoti uchun vaqtni qadrlash, imkoniyatlardan samarali foydalanish zarurligini uqtirgan. Ibn Sino esa mehnat va moddiy boyliklarning qadri haqida yozar ekan, ularni tejash va to'g'ri boshqarish inson hayotini yengillashtirishi, jamiyat rivojiga xizmat qilishini ta'kidlagan. Aristotel va Platon kabi mutafakkirlar ham resurslarni boshqarishda tartib-intizom va me'yoriy yondashuvning ahamiyatini alohida qayd etganlar.

Zamonaviy pedagogik ta'limotlar ham ushbu g'oyalarni davom ettirib, resurslardan oqilona foydalanishning o'zgaruvchanligini, ijtimoiy hayot sharoitlariga bog'liqligini ta'kidlaydi. Chunki tabiat qonunlari doimiy bo'lsa, resurslarni boshqarish qoidalari jamiyat taraqqiyoti va inson faoliyatiga mos ravishda tarixiy jarayonlarda shakllanadi va rivojlanib boradi. Demak, Sharq mutafakkirlari merosi va zamonaviy pedagogik qarashlarni uyg'unlashtirgan holda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish nafaqat amaliy hayotga tayyorlaydi, balki ularni kelajakda mas'uliyatli shaxs sifatida kamol topishlariga ham xizmat qiladi.

Resurslardan oqilona foydalanish g'oyasi Sharq mutafakkirlari merosida ham, zamonaviy pedagogik ta'limotlarda ham alohida ilmiy-nazariy tushuncha sifatida namoyon bo'ladi. Bu tushunchalar inson faoliyatida doimo takrorlanib turadigan jarayonlar va real hayotiy hodisalarning muayyan tomonlarini ifodalaydi. Ular kishilar tomonidan o'ylab topilgan emas, balki jamiyat taraqqiyoti davomida shakllangan real hodisalarni ilmiy tahlil asosida ifodalovchi ilmiy nazariy kategoriyalar hisoblanadi.

Sharq mutafakkirlari — Forobiy, Ibn Sino, Beruniy kabi allomalar o'z asarlarida moddiy, ma'naviy va intellektual resurslardan oqilona foydalanish zarurligini ta'kidlab, ularni boshqarish insonning aql-zakovati va mehnati orqali amalga oshirishini uqtirganlar. Masalan, vaqt, mehnat va bilim kabi resurslarni qadrlash va ulardan to'g'ri foydalanish shaxsning kamolotida asosiy o'rin tutishini qayd etishgan. Zamonaviy pedagogik ta'limotlarda ham resurs tushunchasi jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismi sifatida talqin etiladi. Bu yondashuvda resurslarni boshqarish qoidalari turli sohalar va jarayonlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatadi: agar resurslardan biri noto'g'ri ishlatilsa yoki behuda sarflansa, boshqa jihatlarining ham samaradorligi pasayishi muqarrar.

Resurslardan oqilona foydalanishga oid kategoriyalar esa ularning mazmunini ochib beradi. Masalan, vaqt va mehnat tushunchalari orqali inson faoliyatida unumdorlikning ahamiyati yoritiladi, moddiy resurslarni tejash orqali esa inson o'z imkoniyatlarini kengaytirishi mumkinligi anglashiladi. Shu bois, har bir resursni boshqarishga oid ilmiy tushunchalar bir nechta amaliy jarayonlar bilan uzviy bog'liq bo'ladi. Shunday qilib, Sharq mutafakkirlari ilgari surgan resurslardan oqilona foydalanish g'oyalari va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning uyg'unlashuvi bugungi kunda boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish uchun mustahkam ilmiy-nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, resurslardan oqilona foydalanishga oid qonuniyatlar va kategoriyalar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular bir-birini to'ldiradi. Ularni to'liq anglab yetish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilariga zaruriy bilimlarni berish mumkin, natijada o'quvchilarda resurslarni boshqarish madaniyati, amaliy ko'nikmalar va dunyoqarash shakllanadi. Bu esa ularni jamiyatda o'z o'rnini topishga, qilgan sa'y-harakatlarini samarali tashkil etishga, mavjud imkoniyatlardan tejamlil va oqilona foydalanishga yo'naltiradi.

Sharq mutafakkirlari — Xorazmiy, Forobiy, Ibn Sino kabi allomalar o'z asarlarida inson umri, vaqtini, mehnati va moddiy imkoniyatlarini avaylab ishlatish g'oyalarini ilgari surganlar. Ularning merosi zamonaviy pedagogik ta'limotlarda ham davom ettirilib, resurslardan oqilona foydalanish masalasiga ilmiy-nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda resurslardan foydalanish masalalari, ayniqsa, moliya va kredit tizimi, xo'jalik yuritish va biznesni rivojlantirish jarayonlari bilan chambarchas bog'liq. Shu bois, boshlang'ich sinf o'quvchilarini resurs tushunchasi bilan tanishtirish, ularda tejamkorlik va mas'uliyat tuyg'usini uyg'otish, oila bilan hamkorlikda o'rgatish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Shunday qilib, Sharq mutafakkirlari g'oyalari va zamonaviy pedagogik yo'nalishlarning uyg'unligi boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida nazariy va amaliy asos sifatida xizmat qiladi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev o'z nutqlarida: *“Resurslardan oqilona foydalanish, ularni tejash va samarali boshqarish – taraqqiyotimizning poydevoridir”* deya alohida ta'kidlab o'tgan. Bu fikr resurslarni boshqarish masalasining davlat siyosati darajasida ustuvor yo'nalish sifatida qaralayotganini ko'rsatadi.

Mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy-mafkuraviy taraqqiyoti jarayonida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishda oila bilan hamkorlik alohida ahamiyat kasb etadi. Bunda avvalo, bozor qonunlariga mos ravishda mulkdorlik madaniyatini rivojlantirish, mavjud zahira va imkoniyatlardan tejamlil foydalanish, jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladigan qarashlarni shakllantirish muhimdir.

Resurs tushunchasi keng qamrovli bo'lib, insonning mavjud imkoniyat va sharoitlarini anglatadi. Ular orasida moddiy, ma'naviy, intellektual va ijtimoiy resurslar alohida o'rin tutadi. Mazkur resurslardan oqilona foydalanish shaxsning voqelikni tahlil qilish, unga baho berish va samarali qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi. Shu asosda insonda resurslarni tejash, to'g'ri taqsimlash va ulardan unumli foydalanish madaniyati shakllanadi. Resurslardan oqilona foydalanish jarayoni nafaqat iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi, balki jamiyat a'zolarida mas'uliyat, yangilikka intilish va isrofgarchilikdan tiyilish kabi fazilatlarini shakllantiradi. Oila byudjeti yuritish, soliq va jamg'arma hisobini to'g'ri olib borish, vaqtni qadrlash, tabiiy boyliklarni asrab-avaylash – bularning barchasi resurslardan oqilona foydalanish madaniyatining amaliy ko'rinishlaridir.

Sharq mutafakkirlari — Xorazmiy, Forobiy, Ibn Sino, Beruniy asarlarida ham insonning mehnat qilish jarayonida vaqt, kuch va imkoniyatlarni tejash, mavjud resurslarni oqilona boshqarish g'oyalari ilgari surilgan. Zamonaviy pedagogik ta'limotlar esa ushbu merosni davom ettirib, resurslarni boshqarish ko'nikmalarini bolalikdan shakllantirish, uni ta'lim va tarbiya jarayoniga uyg'unlashtirishni dolzarb vazifa sifatida belgilaydi. Shu bois, boshlang'ich sinf o'quvchilarida resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish nafaqat ta'limiy, balki tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lib, jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladigan muhim ilmiy-nazariy yo'nalish hisoblanadi.

Resurslardan oqilona foydalanishning bosh maqsadi – shaxsda resurslarni tejash, ulardan samarali foydalanish madaniyatini shakllantirishdir. O'zbekistonning bozor iqtisodiyotiga yo'nalishi

aholida yangi fikrlash tarzini, ya'ni resurslarni oqilona boshqarish, ularni sharoitga mos ravishda isloh qilish va samaradorlikni ta'minlash ko'nikmalarini talab qiladi. Chunki resurslardan foydalanishga oid barcha demokratik islohotlar o'z-o'zidan shakllanadigan jarayon emas, balki ularning rivojlanishi ko'p jihatdan yoshlarning bilim saviyasi va tafakkur madaniyatiga bog'liqdir.

Tarixiy manbalarga murojaat qilar ekanmiz, bozor munosabatlari va resurslardan oqilona foydalanish g'oyalari xalqimiz uchun mutlaqo yangi tushuncha emasligini ko'ramiz. O'zbekiston hududi asrlar davomida Osiyo va Yevropani bog'lagan savdo yo'llari — Buyuk ipak yo'li chorrahasida joylashgan bo'lib, Sharq va G'arb o'rtasida iqtisodiy hamkorlik, madaniy almashinuv va resurslardan samarali foydalanish bo'yicha tajriba makoni bo'lib xizmat qilgan. Biroq sovet davri hukmronligi davrida — qariyb yetmish yil mobaynida xalqimiz tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va bozor munosabatlariga xos bo'lgan tashabbuskorlik, tejamkorlik, izlanish va tadbirkorlik fazilatlaridan uzoqlashtirildi. Natijada jamiyatda bo'shanglik, bo'qimandalik kayfiyati chuqurlashdi, resurslardan foydalanish madaniyatiga e'tibor yetarli darajada qaratilmadi.

Mustaqillik yillarida esa O'zbekiston o'zining taraqqiyot yo'lini belgilab, resurslarni boshqarish masalasini eng dolzarb vazifalardan biri sifatida ilgari surdi. Chunki rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, barqaror taraqqiyot uchun resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlovchi shaxslar va kadrlar tayyorlash muhimdir. Resurslarni boshqarish madaniyatiga ega bo'lgan insonlar har qanday faoliyatni samarali tashkil etadi, sarf-harajatni oldindan hisob-kitob qiladi, tadbirkorlik asosida ish yuritadi, mavjud imkoniyatlardan oqilona foydalanadi va jamiyat rivojiga hissa qo'shadi.

Sharq mutafakkirlari — Forobiy, Ibn Sino, Beruniy kabi allomalar ham o'z asarlarida resurslardan oqilona foydalanishning ilmiy va falsafiy asoslarini ishlab chiqqanlar. Ularning qarashlari zamonaviy pedagogik ta'limotlarda davom ettirilmoqda va bu yosh avlodni resurslarni tejash, qadrlash va samarali boshqarishga o'rgatishda muhim nazariy-metodologik manba bo'lib xizmat qilmoqda.

5. XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, resurslardan oqilona foydalanish g'oyasi kelajak taraqqiyotini ta'minlash, jamiyat barqarorligini mustahkamlash va oila farovonligini kafolatlashga xizmat qiladi. Biroq har bir inson birdaniga tadbirkor, ishbilarmon yoki resurslarni mukammal boshqaruvchi bo'lib shakllanmaydi. Farovon hayot kechirish uchun inson jamiyat tomonidan tan olingan mehnatni ado etishi, mavjud cheklangan resurslardan samarali foydalanishi, topgan daromadini oqilona taqsimlashni bilishi talab etiladi.

Yosh avlodda bozor iqtisodiyotiga xos bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish, avvalo, resurslardan oqilona foydalanish tamoyillarini o'rgatish orqali amalga oshiriladi. Bu yondashuv rivojlangan davlatlar tajribasida ham o'z tasdig'ini topgan. Masalan, AQSHda maktab yoshidagi bolalar uchun amaliy iqtisod va tadbirkorlik bo'yicha ishlab chiqilgan mashhur dasturlardan biri "Junior Achievement" korporatsiyasi tomonidan taklif etiladi. Ushbu dasturlar o'quvchilarni turli kompyuter o'yinlari, darsliklar va amaliy mashg'ulotlar orqali iqtisodiy faoliyatga jalb etish bilan bir qatorda, ularga real biznes tajribasini ham beradi. Hatto o'quvchilar o'zlari kompaniya tashkil qilib, haqiqiy bozor munosabatlarini amaliyotda sinab ko'radilar. Mazkur tajribadan maqsad yosh avlodda iqtisodiy bilimlarni shakllantirishdan tashqari, ularni resurslardan oqilona foydalanishga, tadbirkorlik faoliyatiga ongli va mas'uliyatli munosabatda bo'lishga o'rgatishdan iboratdir. Asosiysi, bu jarayonda halollik, sof ko'ngillilik, faqat shaxsiy manfaat emas, balki jamiyat va boshqalarning manfaatini ham hisobga olish madaniyatini shakllantirish ko'zda tutiladi.

XXI asr intellektual asr sifatida e'tirof etilayotgani ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni taqozo etmoqda. Bu esa, o'z navbatida, Sharq mutafakkirlari asarlarida ilgari surilgan tejamkorlik, mehnatsevarlik va resurslarni oqilona boshqarish haqidagi g'oyalarni zamonaviy pedagogik ta'limotlar bilan uyg'unlashtirishni talab etadi. Natijada, yosh avlod avloddan-avlodga o'tib kelayotgan qadriyatlar bilan boyitilgan holda, zamonaviy yutuqlarni ham egallash imkoniga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdiyeva Q.A. BOSHLANG 'ICH SINFI O'QUVCHILARINING STEAM TA'LIMI ORQALI O'Z O'ZINI RIVOJLANTIRISH USULLARI- Eurasian Journal of Academic Research, 2024
2. Bovanova U.A Boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof- muhitga ekologik munosabatni takomillashtirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati. *Евразийский журнал академических исследований*, 4(7 (Special Issue), 401–405. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/35744>
3. Saparova U.B. Specific aspects of forming economic educational skills of students of primary education institutions of higher education // *European Science Methodical Journal*. – 2024. – Vol. 2, Issue 12. – P. 82–90. ISSN (E): 2938-3641.
4. Saparova U.B. Pedagogical Principles of Forming Economic Education Skills in Primary Class Students with Family Partnership // *Best journal of innovation in science, research and development*. – 2023. – Vol. 2, Issue 9.
5. Saparova U.B. Theoretical principles of forming the skills of economic education in students // *Procedia of Theoretical and Applied Sciences*. – 2023. – Vol. 11. – September. ISSN: 2795-5621.
6. Saparova U.B. O'quvchilarida iqtisodiy tarbiya tushunchasini shakllantirishda oila hamkorligini rivojlantirish // *O'zMU xabarлари*. – 2023. – №7. – B. 166–169.
7. Saparova U.B. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga iqtisodiy tarbiya ko'nikmalarini oila hamkorligida shakllantirishning o'ziga xos jihatlari // *Xalq ta'limi*. – 2023. – №6 (noyabr-dekabr). – B. 63–67.
8. Saparova U.B. Tarbiya fani asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida iqtisodiy tarbiya ko'nikmalarini shakllantirishda sharq mutafakkirlari tarixiy merosining o'rni // *Muallim ham uzluksiz bilimlendiruv*. – 2024. – №5/2. – B. 484–492.
9. Saparova U.B. O'quvchilarida iqtisodiy tarbiya ko'nikmalarini shakllantirish usullari // *Uzluksiz ta'lim*. – 2025. – №1. – B. 101–107.
10. Saparova U.B. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida iqtisodiy ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish // *O'quvchi faoliyatini rivojlantirish kontekstida innovatsion ta'lim texnologiyalaridan fanlararo sinxron-asinxron foydalanish* mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Denov, 2023. – B. 389–392.